

บทที่:

3

เทคนิคระดับชั้นพัฒนาการขั้น 3-4

ช่วยเด็กให้สื่อสารด้วยท่าทาง และสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา
จากความต้องการของตนเอง

เทคนิคระดับขั้นพัฒนาการขั้น 3-4:

ช่วยเด็กให้สื่อสารด้วยท่าทาง และสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา

☀ เป้าหมาย เทคนิค

☀ ช่วย让孩子สื่อสารด้วยท่าทางและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา

- ทำอย่างไรให้เด็กสื่อสารด้วยท่าทาง
- ทำอย่างไรให้เด็กสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา
- ตรวจสอบเป้าหมายตนเองก่อนฝึก
- สิ่งที่ต้องพิจารณา...เวลาเด็กคิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา
- ข้อเสนอแนะภาคปฏิบัติ: สังเกตเด็ก สังเกตเรา
- กติกา 3 ข้อ

☀ เรื่องเล่าจากประสบการณ์

☀ ความพร้อมก่อนมีภาษา

☀ สรุปสิ่งสำคัญ: ช่วย让孩子สื่อสารด้วยท่าทางคิด และสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา

เป้าหมาย เทคนิค

ระดับชั้นพัฒนาการขั้น 3-4:

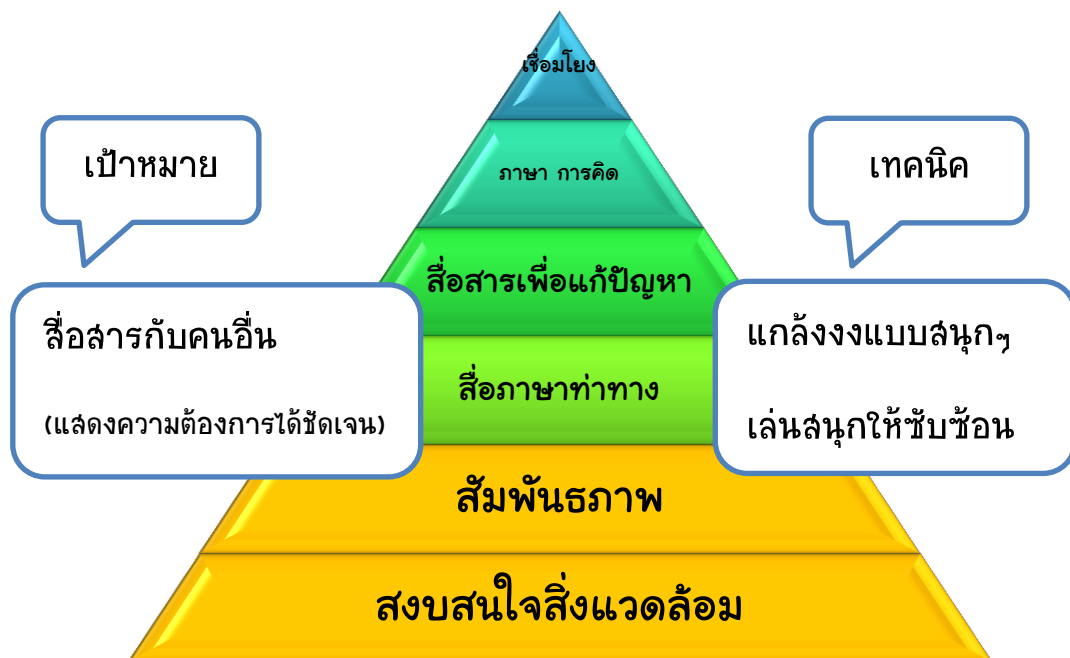
ช่วยเด็กให้สื่อสารด้วยท่าทาง และสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา

เป้าหมาย

- ช่วยให้เด็กแสดงความต้องการด้วยสีหน้า แววดา ภาษาท่าทาง
- ช่วยให้เด็กเข้าใจความต้องการของคนอื่นที่สื่อสารผ่านภาษากาย
- ช่วยให้เด็กสื่อสารความต้องการกลับไปกลับมาได้ต่อเนื่องจนสามารถแก้ปัญหาให้ตนเองได้

เทคนิค

- เล่นสนุกให้ซับซ้อน
- แกล้งง
- ให้เด็กลงมือทำเยอะๆ

เป้าหมายและเทคนิคระดับชั้นพัฒนาการ 3-4

ช่วยให้เด็กสื่อสารด้วยท่าทางและ สื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา

สำหรับผู้ปกครองที่สามารถเล่นสนุกกับลูกได้แล้ว เทคนิคในขั้นต่อไปที่จะแนะนำก็คือ เทคนิค แกล้งงแบบสนุก สร้างอุปสรรคแบบสนุกๆและท้าทาย โดยค่อยๆเพิ่มความซับซ้อนในการเล่น เพื่อกระตุ้นการสื่อสารด้วยท่าทางแบบกลับไปกลับมา และสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาให้ตนเองได้อย่างต่อเนื่องจนสำเร็จ

คุณพ่อคุณแม่หลายท่าน เมื่อได้รับคำแนะนำให้ลองทำแกล้งงแบบสนุก หลายท่านก็ทำได้อย่างธรรมชาติ แต่หลายท่านก็ไปไม่เป็นเช่นกัน หลายท่านถึงจริง ๆ เหมือนกันว่าทำยังไง หลายท่านอาจเกิดคำถามมากมาย หลายท่านก็กลับบ้านไปด้วยความตั้งใจอยากต่อยอดพัฒนาการลูก ก็กลับไปซื้อแกล้งงจนเด็กเครียด ขาดความสมดุลระหว่างความสนุกและท้าทายไป ผู้ปกครองหลายท่านก็บอกเล่าให้ฟังต่างๆ เช่น

บางท่านบอกว่า “ทำแล้ว แต่ลูกไม่ค่อยดีเลย หรือไม่ก็ไม่สนใจเลย”

บางท่านก็บอกว่า “ไม่กล้าทำ เพราะเกรงว่าลูกจะร้องไห้ อาละวาด”

บางท่านก็บอกว่า “แกล้งงเยอะๆ แล้วน้องหลบเข้าโลกส่วนตัวมากขึ้น!!!”

บางท่านก็บอกว่า “ดีที่ไรลูกจะมักจะมุงเอาแต่วัตถุสิ่งของในมือแทบไม่สนใจแม่เลย”

บางท่านก็บอกว่า “เล่นสนุกได้บ้าง แต่ไม่รู้จะทำไมให้เขาสื่อสารได้นานขึ้น!!”

และอาจมีอีกหลากหลายความรู้สึกที่เกิดขึ้น แต่ที่ผู้ปกครองส่วนใหญ่มักจะถามตรงกันเลยทีเดียวคือ “แล้วจะทำไมต่อไปดีคะครู??” หลายท่านคงอยากรู้คำตอบแล้ว แต่ยังไม่มีความตอบตอนนี้ละคะ ขอให้ท่านลองอ่านและนำไปปฏิบัติดูแล้วท่านจะค่อยๆพบคำตอบด้วยตัวท่านเอง

ในเรื่องของการที่จะลงปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมนั้น ขอเน้นย้ำว่าท่านควรศึกษาและทำความเข้าใจกับหลักการด้วย แล้วลงมือปฏิบัติจริงด้วยตัวของท่านเองด้วย ทบทวนบ่อยๆ บางทีการอ่านในบางครั้งบางตอน ท่านอาจจะยังไม่เข้าใจทั้งหมด แต่หากท่านลงมือปฏิบัติพร้อมกับทบทวนหลักการบ่อยๆ จะช่วยให้ท่านเชื่อมโยงประสบการณ์จริงของท่านกับบางประโยคบางตอนที่ในหนังสือกล่าวไว้ จะช่วยทำให้ท่านเข้าใจมากและประจักษ์ด้วยตาและหัวใจของท่านเองขึ้นเรื่อยๆ

พัฒนาการขั้น 3: ช่วยเด็กให้สื่อสารด้วยท่าทาง

จริงๆแล้ว หากท่านสามารถทำให้เด็กสนใจเรา เล่นสนุกด้วยกัน จนเริ่มติดใจแล้ว (พัฒนาการขั้น 1-2) จะช่วยให้การกระตุ้นพัฒนาการขั้นนี้ (พัฒนาการขั้น 3-4) เป็นไปอย่างลื่นไหลและต่อเนื่องขึ้นเรื่อยๆ ด้วยเทคนิคการพัฒนาการเล่นให้ซับซ้อนขึ้นและการแก่งงแบบสนุกๆ

ทำอย่างไรให้เด็กสื่อสารด้วยท่าทาง

เริ่มต้นจาก “อารมณ์ความรู้สึกและความต้องการของเด็ก”

บุญแจ้สำคัญ
“การริเริ่มจากตัวเด็ก”

1. เริ่มต้นด้วยหลักการเดียวกับพัฒนาการขั้น 1-2 คือ

เริ่มต้นจาก “อารมณ์ความรู้สึกและความต้องการของเด็ก” และ “สังเกตการสื่อสารด้วยภาษากายของเด็ก” โดยใช้หลักเป็นคนช่างสังเกตคล้ายนกฮูก (OWL) คือ “สังเกต รอ และฟัง”

- สังเกตว่าเด็กสนใจอะไร ต้องการอะไร รู้สึกอย่างไร จากพฤติกรรมหรือการกระทำและสีหน้าแววตา และท่าทางของเด็กด้วย
- รอการริเริ่มจากตัวเด็กเอง และคอยการตอบสนองจากตัวเด็ก
- ฟังน้ำเสียง ฟังคำ ฟังความต้องการของเด็ก

ในพัฒนาการขั้น 3 สิ่งสำคัญ คือ สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ให้มีการรับและส่งภาษากาย (สื่อสารภาษากาย) กับผู้อื่นแบบกลับไปกลับมาอย่างต่อเนื่อง เมื่อเด็กเริ่มสื่อสารแล้วมีผู้ใหญ่ตอบสนอง ช่วยให้เด็กเรียนรู้ผลของการกระทำและการสื่อสารจากความต้องการตนเองล้วนมีเหตุและผลกระทบตามมา เรียนรู้การสื่อสารให้ผู้อื่นรับรู้ได้ และขณะเดียวกันก็เข้าใจภาษากายที่คนอื่นแสดงออกด้วยเช่นกัน

ดังนั้นสิ่งที่ควรทำคือ หมั่นสังเกตอารมณ์ความรู้สึกของเด็ก ผ่านการแสดงออกทางภาษากายหรือทางสีหน้า แววตาของเด็กด้วย รับรู้สัญญาณกายที่เด็กแสดงออกให้ ตรงกับอารมณ์ความรู้สึกความต้องการของเด็ก และตอบสนองความต้องการของเด็กด้วยความเข้าใจ จะช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ด้านอารมณ์ที่ลึกซึ้งต่อกัน ช่วยให้เด็กรู้สึกมั่นคงปลอดภัย ไว้วางใจคนใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น ช่วยให้เด็กรู้สึกมั่นใจขึ้น เพราะสามารถสื่อสารให้ผู้อื่นรับรู้และเข้าใจได้ และคนใกล้ชิดเองก็ควรที่จะแสดงออกด้วยภาษากายของตนเองให้เด็กรับรู้และเห็นได้ชัดๆด้วยเช่นกัน

ใช้หลัก 2R คือ Read และ Respond

Read คือ หมั่นสังเกต รับรู้สัญญาณกาย อารมณ์ความรู้สึกและความต้องการของเด็ก

Respond คือ ตอบสนองความต้องการเด็กให้สอดคล้อง

“สังเกตการสื่อสารด้วยภาษากายของเด็ก และตอบสนอง”

เด็กที่ยังไม่มีภาษาพูด จะแสดงออกการสื่อสารด้วยการกระทำ/ท่าทาง หรือภาษากายเพื่อสื่อสารให้ผู้อื่นทราบได้ เช่น

เด็กสื่อสาร

ผู้ใหญ่ตอบสนองการสื่อสาร

- ทำท่าจะวิ่งไป แต่ก็กลับหันมามอง เหมือนจะให้ตาม.....เราวิ่งตามเด็ก
- บางคนก็ชูแขนและมองหน้าเพื่อให้อุ้ม.....เราอุ้มเด็กขึ้นมากอด
- บางคนเอามือแตะๆที่ลูกบิด เมื่อต้องการเข้าห้อง.....เราช่วยเปิดประตู
- บางคนก็เดินวนเลียบๆเคียงๆ ส่งสายตาให้เรา.....เราเข้าไปเล่นด้วย (เพื่อชวนเราเล่น)

2. ฤๅญแจสำคั๑ คือ การริเริ่มจากตัวเด็ก

ให้เด็กเป็นผู้ริเริ่ม (Initiative taker) มากกว่าเป็นผู้ตอบสนอง (Responder) เพียงอย่างเดี๑ยเท่านั้น แต่ในบางครั้ง หากเราเป็นฝ่ายริเริ่ม แล้วเด็กรู้สึกชอบ เล่นสนุกและติดใจ อย๑กเล่นกับเราต่ออีก เราก็ต้องหยุดรอ เพื่อให้เด็กได้ริเริ่มจากตัวเองด้วย

ให้เด็กเป็นผู้ริเริ่ม (Initiative taker) มากกว่า
เป็นผู้ตอบสนอง (Responder) เพียงอย่างเดี๑ยเท่านั้น

เด็กเป็นผู้ริเริ่ม (Initiative taker)

เด็กเป็นผู้ตอบสนอง (Responder)

เราต้องฟังระลึกไว้เสมอว่า เมื่อเราเล่นกับเด็ก เราไม่ได้แค่ต้องการเห็นเด็กสนุก หัวเราะ หรือตลกในสิ่งที่เราทำเฉยๆ หรือให้เด็กตอบสนองเราเพียงอย่างเดี๑ย แต่เราต้องรอ!! รอเพื่อให้เด็กเป็นฝ่ายริเริ่มได้ด้วย เพราะเด็กต้องเรียนรู้ที่จะเป็นผู้ริเริ่มส่งสัญญาณการสื่อสาร ที่ออกมาจากความต๑องการของตนเองได้ด้วย

อย่างที๑กล่าวตั้งแต่ต้นว่า หากเราเล่นสนุกในชั้นพัฒนาการชั้น 1-2 จนเด็กติดใจแล้ว เด็กก็จะแสดงออกด้วยสีหน้าแววตาที่เปล๑งประกายในอารมณ์สนุก และอย๑กจะชวนเราเล่นสนุกๆอีก เด็กจะเริ่มสื่อสารด้วยภาษากาย น้ำเสียง สีหน้า หรือท่าทาง ออกมาจากตัวเด็กเอง ดังนั้นสิ่งที่เราควรทำต่อไปก็คือ ตอบสนองหรือให้ผลตามการสื่อสารของเด็กทุกครั้งที่เขาสื่อสารมา ไม่ว่าเขาจะสื่อสารด้วยการแสดงออกทางสีหน้า เสียง หรือท่าทางก็ตาม ควรตอบรับการสื่อสารมากกว่าการเน้นเอาแต่ภาษาพูดอย่างเดี๑ย

ขอเล่าตัวอย่าง “เด็กริเริ่ม ผู้ใหญ่ตอบสนอง/ตอบรับ” ดังนี้

กรณีที่เด็กที่กำลังเล่นเทบอลจากตะกร้าเล่น ชอบลูกบอลที่กลิ้งไปมา เด็กรู้สึกสนใจและชอบที่เห็นลูกบอลกลิ้งลงพื้น คราวนี้พอเราเข้าไปร่วมเล่น เช่น เราลองช่วยโยนบอลขึ้นและปล่อยให้หล่นพื้น ปรากฏว่าเด็กสนใจ เมื่อเราทำซ้ำๆ ในสิ่งที่เด็กชอบ เด็กก็พอใจจนอาจยิ้มกว้างขึ้น และเมื่อเราลองหยิบมาโยนหลายๆ ลูก พร้อมกันและให้กระจายลงพื้นใหม่เรื่อยๆ เด็กรู้สึกสนุกมากขึ้น พร้อมทั้งหัวเราะเบาๆ และอยากให้เราเล่นอีกด้วย

คราวนี้พอเราหยิบบอลมาไว้ในอุ้งมือเราเสร็จแล้วหยุดแค่รอ...แต่ยังไม่โยน...หยุดรอ....รอดูว่าเด็กจะทำอย่างไร รอการริเริ่มการสื่อสารจากตัวเด็ก คราวนี้เด็กหากเด็กเพียงแค่วางมือส่งสัญญาณบางอย่างให้เรา ให้เราตอบสนองในสิ่งที่เด็กต้องการทุกครั้งด้วย เช่น

เด็กริเริ่มส่งสัญญาณกาย/
สื่อสารด้วยภาษากาย

จ้องมองหรือส่งสายตามาให้เรา.....

ผู้ใหญ่ตอบสนอง
/ตอบรับการสื่อสาร

เราก็จะโยนบอลให้

เด็กอาจส่งเสียงแฉะๆ ให้เรา.... เราก็พร้อมจะตอบสนอง..คือ..โยนบอลให้อีก

เด็กอาจจะขยับเข้ามาดันมือเราขึ้น..... เราก็จะโยนบอลให้อีก เป็นต้น

ซึ่งเมื่อเราตอบสนองการสื่อสารจากตัวเด็กทุกครั้ง ทำซ้ำบ่อยๆ เด็กเกิดกระบวนการเรียนรู้และเข้าใจผลของการสื่อสารของตนเองว่า “ฉันสามารถส่งสัญญาณให้ผู้อื่นรับรู้ได้ และสามารถเข้าใจสัญญาณที่ผู้อื่นส่งมาด้วยเช่นกัน” และหากเราพูดพาดำเนินที่ตรงกับความต้องการที่เด็กอยากจะสื่อสาร ก็จะช่วยให้เด็กค่อยๆ เรียนรู้และเข้าใจภาษาที่ได้ยินด้วย ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการช่วยให้เด็กนำภาษาไปใช้การได้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงในลำดับต่อไป

เริ่มต้นการเล่นโดย
“เมื่อเด็กริเริ่มสื่อสาร
ให้ผู้ใหญ่ตอบสนอง”

เด็กไม่ริเริ่มอะไรเลย...จะทำยังไงดี

หลายๆท่านอาจคิดว่า “เด็กไม่ริเริ่มอะไรเลย จะทำยังไงดี เพื่อให้เขาสนใจและอยากสื่อสารกับเรา” หากมองในมุมมองของเรา เด็กอาจจะแค่ “นอนเล่นคนเดียว หรือเอาแต่กระโดด เอาเดินวิ่งไปวิ่งมา” แม่หรือครูฝึกเลยต้องทำอะไรสักอย่างกับเขา เพื่อให้เขาจะได้มีอะไรๆทำกับเรา เช่น เราจะพยายามเอาของเล่นมาหลอกล่อ เอาของเล่นมานำเสนอเพื่อให้มาสนใจ หรือทำทุกอย่างแล้วก็ไม่เห็นเด็กจะอยากสื่อสารด้วยเลย สุดท้ายเราก็คงรู้สึกเริ่มถอดใจ

ขอแนะนำให้...ท่านปรับทัศนคติก่อนลงไปเล่นกับเด็กว่า “เด็กกำลังทำอะไรเสมอ ไม่มีเด็กคนไหนไม่ทำอะไร” แล้วใช้สิ่งที่เด็กกำลังทำอยู่มากกระตุ้นให้เด็กอยากสื่อสารด้วย และสิ่งสำคัญ คือ “ให้เด็กเป็นฝ่ายทำอะไรกับเรามากกว่าที่เราจะเข้าไปทำอะไรกับเด็ก”

ตัวอย่างเช่น

เด็กนั่งเฉยๆที่พื้น หากมองในมุมมองของเรา เด็กดูเหมือนไม่ทำอะไรเลย เอาแต่นั่งเฉยๆ นั่นก็ถือว่าทำอะไรแล้ว สิ่งที่เขาทำคือ “นั่ง” ตามหลักการแรกสังเกตจาก คือ “สิ่งที่เด็กริเริ่มทำ” เราอาจลองเล่นด้วยตามสิ่งที่คาดว่าเด็กรักจะชอบ/ไม่ชอบ เพื่อกระตุ้นให้สนใจเราและกระตุ้นให้เด็กสื่อสาร

เราอาจลองเล่นด้วยการไปนั่งด้วย อาจเล่นทำเป็นว่าเราจะนั่งพิงบนตัวเด็ก (เหมือนว่าเด็กเป็นพนักพิงหรือโซฟา) “ขอแม่/ครูพิงบนตัวหนูหน่อยนะ” ค่อยๆหย่อนตัวเราลงบนตัวเด็กช้าๆ คราวนี้เด็กก็อาจจะริเริ่มทำอะไรกับเราสักอย่าง เช่น เด็กอาจจะสื่อสารด้วยการกระทำหรือท่าทางโดยผลักให้ท่านออกไป หรืออาจส่งเสียงไล่ท่านก็ได้ หรืออาจจะจ้องมองด้วยความสงสัยว่าท่านจะทำอะไรนี้ ไม่เห็นเหรอว่าเขานอนตรงนี้ หรืออาจจะลุกขยับหนีไปเอง หรือบางคนก็อาจจะชอบที่เราไปทับตัวเขา เด็กก็จะพยายามสื่อสารกับเราเพิ่มขึ้นด้วยตัวของเอง เพื่อให้ทำอีก ก็ถือว่าเด็กได้ “เด็กริเริ่มสื่อสารแล้ว” สิ่งสำคัญคือ ทำแบบสนุกๆ ท่าทางเล่นๆกัน ไม่รุกร้าเขตปลอดภัยของเด็กมากเกินไป จนทำให้เด็กถอยกลับเข้าโลกส่วนตัว

“ทำยังไงก็ยังไม่ค่อยสื่อสารสักที
ลำบากยากเย็นเหลือเกิน”

จริงๆแล้ว พอเราเล่นเพื่อกระตุ้นพัฒนาการที่ใช้การได้นั้นแต่ละขั้นพัฒนาการนั้น มีความต่อเนื่องกัน ทุกๆระดับขั้น หากเราสามารถทำให้เด็กสนใจเรา สนุกกับเราได้ เราก็จะกระตุ้นการสื่อสารด้วยท่าทาง การคิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาได้ง่ายขึ้น เปรียบเสมือนการสร้างพื้นฐานแต่ละขั้นให้แข็งแกร่งการขึ้นขั้นต่อไปก็ง่ายขึ้น

ในทางกลับกันถ้ารากฐานไม่แข็งแกร่งการกระตุ้นพัฒนาการขั้นสูงๆขึ้นไปก็ ยากลำบากเหมือนกัน หรืออาจเป็นไปได้ว่า ท่านอาจจะอ่านอารมณ์ความรู้สึกและ ความต้องการของเด็กไม่ตรงหรือไม่สอดคล้องกับความรู้สึก/ความต้องการที่แท้จริงของ เด็ก หรือเล่นไม่ตรงระดับพัฒนาการที่ใช้การจริงของเด็ก (หมายถึงอายุพัฒนาการ ไม่ใช่อายุจริง) หรืออาจเป็นไปได้ว่า เด็กอาจจะติดขัดหรือมีความบกพร่องมากๆจริง

ขอแนะนำให้...

1. กลับไปเล่นพื้นฐานในระดับพัฒนาการขั้น 1-2 เพิ่มขึ้นด้วย คือ “อยู่ด้วยกัน อบอุ่นปลอดภัย และเล่นสนุกกับเด็กอีกเยอะๆ ค่ะ”
2. สังเกตตัวเรา สังเกตความต้องการของลูก และรอให้นาน เพื่อเปิดโอกาสให้เขาได้ริเริ่มทำอะไรด้วยตัวเองเพื่อแสดงความต้องการให้มากขึ้น และลองกลับมาสังเกตตัวเราด้วยว่า เรารีบดูแลเอาใจใส่ลูกมากเกินไป จนกลายเป็นทำให้ลูกทุกอย่าง จนลูกไม่ต้องแสดงออกหรือสื่อสารก็ได้แล้ว หรือเปล่า

สรุปสิ่งสำคัญ

ในการช่วยให้เด็กสื่อสารด้วยท่าทาง คือ ขอให้เน้นการเล่นที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กและคนใกล้ชิด มีการตอบสนองและโต้ตอบกัน สื่อสารกันด้วยภาษากายแบบกลับไปกลับมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้การรับและส่งภาษากายกับผู้อื่น หากทำได้คล่องในอารมณ์สนุกๆแล้ว ก็เพิ่มการกระตุ้นการสื่อสารในทุกๆอารมณ์ด้วย

1. ให้เด็กเป็นผู้ริเริ่ม (Initiative taker)

ผู้ใหญ่ตอบสนอง (Respond)

“เล่นด้วยกัน ให้ได้นานๆ”

2. เน้นรับและส่งสัญญาณกาย

กลับไปกลับมาได้ต่อเนื่อง

“สื่อความรัก สื่อรอยยิ้ม
สื่อสารได้ต่อเนื่อง”

“สื่อสารกันทุกอารมณ์”

พัฒนาการขั้น 4: ช่วยเด็กสื่อสาร เพื่อการแก้ปัญหา

เมื่อเด็กสนใจจดจ่อ เล่นสนุก เชื่อมต่ออารมณ์ความรู้สึก ทั้งรับและส่งสัญญาณกาย กับผู้อื่นแบบกลับไปกลับมาได้ต่อเนื่องนานพอ (ประมาณ 30-40 วินาที) บันไดขั้นต่อไปก็คือ การช่วยให้เด็กสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาให้ได้ต่อเนื่องจนสำเร็จลุล่วง โดยการพัฒนาการเล่นให้ซับซ้อนขึ้น และใช้เทคนิคแกล้งแบบสนุกๆ

ทำอย่างไร ให้เด็กสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา

หากเด็กสนใจจดจ่อ เล่นสนุก มีสัมพันธภาพกับคนใกล้ชิดได้ หลากหลายอารมณ์และต่อเนื่องยาวนานได้แล้ว ให้ท่านค่อยๆพัฒนาการเล่นให้ซับซ้อนขึ้น และทำแกล้งแบบสนุกๆ เพื่อกระตุ้นให้เด็กสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา กับผู้อื่น และสามารถ ยืนยันความต้องการตนเองได้ชัดเจน โดยการสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจได้ จนบรรลุความต้องการของตนเอง ซึ่งเป็นการพัฒนาความมั่นใจในตนเองของเด็กว่า “ฉันสามารถทำได้ ฉันสามารถแก้ปัญหาได้”

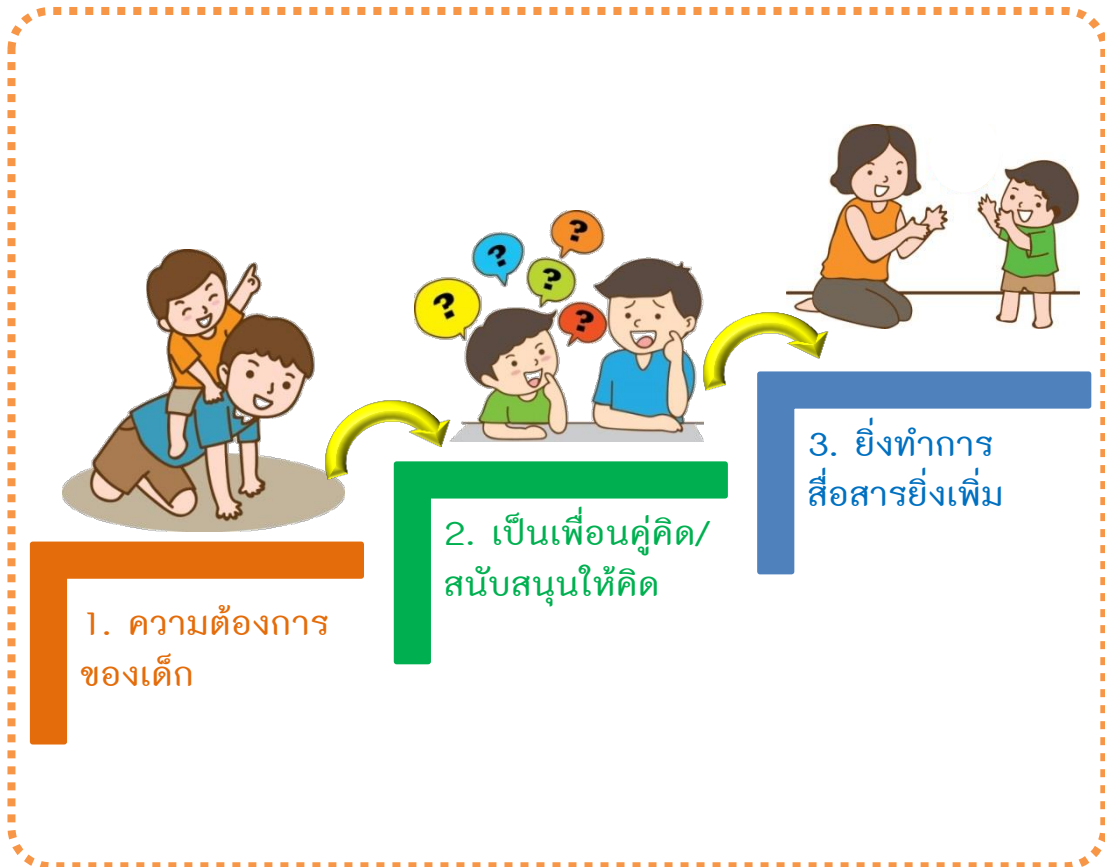
โดยมีสิ่งสำคัญ 3 ประการที่ต้องคำนึงถึง ดังนี้ ประการแรกคือ เริ่มจากความ ต้องการของเด็ก ประการที่สองคือ ผู้ใหญ่ช่วยสนับสนุน ตอบสนองและให้ผลตามการสื่อสาร จากตัวเด็ก และประการสุดท้ายคือ การสื่อสารที่เพิ่มขึ้นจากตัวเด็กเอง

สิ่งสำคัญ คือ
“ฉันทำได้แล้ว”

สิ่งสำคัญ 3 ประการในการช่วยให้เด็กสื่อสาร เพื่อการแก้ปัญหา

สิ่งสำคัญ คือ เรียนรู้ผลของการสื่อสาร
ที่ซับซ้อนขึ้น & เริ่มเอาใจ คิดหาวิธีและ
สื่อสารแก้ปัญหาได้จนสำเร็จ

“ฉันทำได้”

“เน้นกระบวนการคิดที่
ออกมาจากสมองของเด็ก

1. ความต้องการของเด็ก

กุญแจสำคัญ คือ เริ่มต้นจากความต้องการของเด็ก เพื่อให้เด็กอยากคิดและริเริ่มสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาของตนเองให้ได้ก่อน

โดยส่วนใหญ่แล้ว หากเราเริ่มต้นด้วยการเล่นสนุกกับเด็ก จนเด็กติดใจได้แล้ว (พัฒนาการขั้น 1-2) แค่ว่าลองหยุดรอให้นานขึ้นหลังจากเล่นจนติดใจ หรือเริ่มหยุดพัก เพราะเราอาจเริ่มเหนื่อย เด็กก็จะริเริ่มสื่อสารด้วยภาษากาย เพื่อให้เราเล่นอีก (พัฒนาการขั้น 3) โดยที่เราแทบไม่ต้องกระตุ้นอะไรมากมายนัก เปรียบเสมือนสายน้ำที่ไหลต่อเนื่องกัน มาตามธรรมชาติ คราวนี้เราค่อยเพิ่มความซับซ้อนในการเล่น และแกล้งงงแบบสนุกๆ ทำเป็นไม่รู้ใจว่าอยากจะให้ทำอะไรอีก เด็กก็จะพยายามคิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา เพื่อให้เราเข้าใจในสิ่งที่เขาต้องการได้จนสำเร็จ (พัฒนาการขั้น 4)

ฉะนั้น “หากเราเริ่มต้นที่ความต้องการของเด็ก โดยเฉพาะตอนที่เด็กอยากได้อะไรมากๆ เด็กจะมีแรงขับเคลื่อนจากภายในตัวเอง และจะมีความมุ่งมั่นพยายามในการสื่อสารอย่างมาก”

“ตรวจสอบให้แน่ ว่าเป็นที่แท้นั้น ความต้องการของใคร”

“ความต้องการของแม่”

หรือ

“ความต้องการของหนู”

2. ผู้ใหญ่ช่วยสนับสนุนการใช้ความคิด การสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา ตอบสนองและให้ผลตามการสื่อสารจากตัวเด็ก

เมื่อมีอุปสรรคหรือเราแก้งงกับเด็ก สิ่งสำคัญ คือ ท่าทีของเรา ที่เป็นพวกเดียวกันกับเด็ก เด็กรู้สึกว่าเป็นเพื่อนคู่คิดคอยอยู่เคียงข้างเขาและคอยสนับสนุนให้เด็กคิดและริเริ่มสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาที่ออกมาจากตัวเด็กเอง พร้อมทั้งคอยตอบสนองและให้ผลตามการสื่อสารที่เด็กแสดงออกมาหรือตามที่เด็กบอก ไม่ใช่ทำให้เด็กรู้สึกว่าเราเป็นคนละพวกกับเขาหรือเป็นคนที่คอยจ้องจะขวางกั้นเขา ไม่ให้ทำในสิ่งที่เขาอยากจะทำ

“มองจากมุมของเด็ก ท่านทำให้เขารู้สึกว่าท่านเป็น...?”

“เป็นเพื่อนคู่คิด/พวกเดียวกัน” หรือ “เป็นคนคอยด้าน/คนละพวกกัน”

ดังนั้น หากเด็กสนใจอยากได้อะไรมากๆ ให้เราทำตัวเป็นคนที่คอยช่วยสนับสนุน กระตุ้นการคิดและรอการสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาจากตัวเด็กเอง โดยเราพร้อมจะรับฟังและตอบสนองการสื่อสารของหนูเสมอ นะ ขอเพียง...

“ให้หนูช่วยคิดและสื่อสารบอกให้รู้หน่อยว่าจะให้ช่วยอะไร”

หรือ “ให้หนูช่วยส่งสัญญาณกาย ให้เห็น

หรือให้รับรู้ได้ว่าจะให้ช่วยอะไรบ้าง”

ทั้งนี้เราเองก็ต้องให้ผลตามที่เด็กสื่อสารเสมอ เด็กสื่อสารอย่างไรมา เราก็ให้ผลอย่างนั้น เพื่อให้เด็กเรียนรู้และเชื่อมโยงจากผลของการสื่อสารของตนเองด้วย เด็กอาจจะใช้เวลาคิดนานหน่อยก็ไม่ใช่ไรนะคะ เพราะสิ่งสำคัญคือ เปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกกระบวนการคิดและ

ริเริ่มสื่อสารเพื่อแก้ปัญหาจากสมองของเด็กเองมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้ (คือไม่ได้คาดหวังว่าเด็กจะต้องลงมือทำได้เพียงอย่างเดียวเท่านั้น)

รอคอย “การคิดริเริ่มจากตัวเด็ก”

“เน้นกระบวนการคิดที่ออกมาจากสมองของเด็ก”

ขณะที่เด็กกำลังคิด เราควรรอคอย “การคิดริเริ่มจากตัวเด็ก” ให้เวลาเด็กเยอะๆ เพื่อให้สมองเด็กมีโอกาส **คิดนานพอด้วย** หากเด็กรู้สึกหงุดหงิด หรือกังวลใจ เวลาเจอเรื่องยากและท้าทายขึ้น อาจช่วยปลอบโยน ให้กำลังใจเด็ก และช่วยเชียร์สนับสนุนให้เด็กคิด และควรเริ่มจากงานที่มีขั้นตอนง่ายๆ ไปสู่งานที่ยากขึ้นทีละนิดๆ ให้เด็กลงมือทำด้วยความสนุกและท้าทาย

หากให้เด็กคิดแล้วแต่เด็กก็คิดไม่ออก ทำไงดี!!!

เราอาจช่วยโดยการให้ทางเลือกง่ายๆ อย่างน้อย 2 ทางเลือก

โดย “ให้คำตอบที่ถูกต้องไว้ข้างหน้า และให้คำตอบที่ผิดไว้ข้างหลัง” กันเด็กพูดทวนคำหลัง หากเด็กเลือกตอบอย่างไหนก็ให้ผลอย่างนั้น

สิ่งที่ต้องระวัง!!! คือ หากเด็กร้องไห้เวลาเจอเรื่องยากหรืออุปสรรค อาจเพลวยอมตามใจให้ในสิ่งที่เด็กต้องการ เพื่อให้หยุดร้องไห้ ไม่งั้นจะกลายเป็นร้องไห้แล้วได้ในสิ่งที่ต้องการ

สิ่งสำคัญคือ หากอุปสรรคหรือปัญหาที่เด็กต้องเผชิญนั้น มาพร้อมกับความ **“สนุกและท้าทายพอๆกับความสามารถ”** เด็กจะสนใจและอยากสื่อสารเพิ่มขึ้น จะมีความพยายามในการคิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาด้วยตนเองได้จนสำเร็จในที่สุด เกิดความมุ่งมั่นและความมั่นใจในตนเอง เกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเองว่า **“ฉันทำได้แล้ว”**

“ฉันทำได้แล้ว”

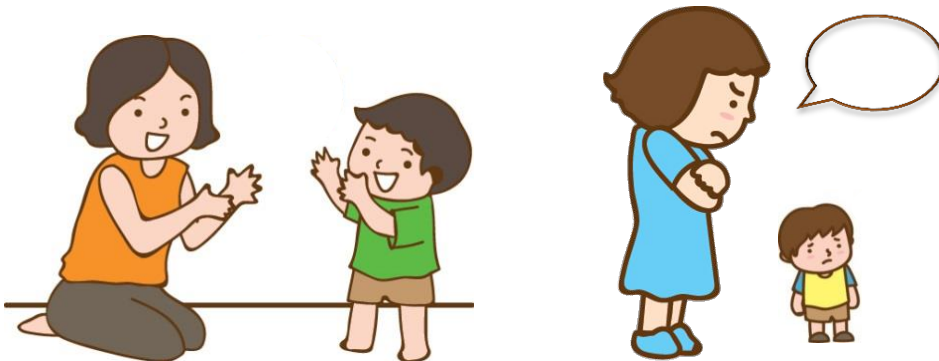
3. การสื่อสารที่เพิ่มขึ้นจากตัวเด็กเอง

เริ่มต้นที่ความต้องการของเด็กอย่างแท้จริง และอาศัยช่วงเวลาที่เด็กสนใจอยากได้อะไรมากๆ ซึ่งนับเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุด ในการขยายการสื่อสารให้ต่อเนื่องขึ้น เพิ่มวงรอบการสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาและได้ตอบกลับไปกลับมาอย่างต่อเนื่องได้เป็นอย่างดี โดยอาศัยสัมพันธภาพที่ดีระหว่างเด็กกับผู้ใกล้ชิด

เมื่อเด็กสื่อสารจากความต้องการของตนเอง แล้วมีคนคอยรับฟัง และตอบสนอง เด็กจะสนใจ รู้สึกสนุก และรู้สึกว่าฉันกำลังทำได้แล้ว!!! สีสหน้าแววตาจะเป็นประกายขึ้น เด็กจะอยากสื่อสารเพื่อแก้ปัญหาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุความต้องการของตนเองได้ในที่สุด

ซึ่งในช่วงเวลาแบบนี้ จะทำให้ภาษากายหรือคำพูดของเด็กดูเป็นธรรมชาติยิ่งขึ้นด้วย แสดงความเป็นตัวของตัวเองชัดเจนว่าอยากได้อะไร อยากทำอะไร จะไม่พูดสะเปะสะปะ ไม่ล่องลอยหรือดูไร้อารมณ์

“ทำแล้ว การสื่อสาร ระหว่างท่านกับเขาเป็นอย่างไร”

“ยิ่งทำยิ่งเพิ่ม”

หรือ

“ยิ่งทำยิ่งลดหรือหดหายไปเรื่อยๆ”

ตรวจสอบเป้าหมายตนเองก่อนฝึก

“ตกลงเราทำอะไรกันแน่

ระหว่าง ฝึกการสื่อสารหรือฝึกการทำตามคำสั่ง??”

หลายคนบอกว่า “อยากฝึกให้เขาสื่อสารได้เยอะๆคะ” แต่สิ่งที่เราเห็นคือ “เราบอกเราสั่งให้เด็กทำนั่นทำนี่ เรากำกับสถานการณ์เด็กตลอดแม้กระทั่งการเล่น” เช่น “ไหนหยิบบอลสีแดงให้พ่อสิครับ” พอเด็กหยิบมาก็ชมว่า เก่งมากลูก ต่อด้วย “อ้าวต่อไปหยิบสีเหลืองและสีแดงมาให้พ่อสิลูก” พอเด็กหยิบมาให้ ก็ชื่นชมและปรบมือให้ด้วย “อ้าวแล้วนี่สีอะไรลูก อันนี้ละอันนี้เรียกว่าอะไรนี่” พอเด็กตอบได้ก็ดีใจ ชื่นชม

ในสถานการณ์นี้ สิ่งที่เราเห็นคือ เด็กเป็นเพียงผู้ตอบสนอง ทำตามคำสั่งที่ผู้ใหญ่บอกเท่านั้น เราไม่เห็น ไม่ได้ยินว่าเด็กได้มีโอกาสที่จะสื่อสารความคิดหรือความต้องการอะไรของตัวเองออกไปให้ผู้อื่นรับรู้เลยตกลงเรากำลังทำอะไรเพื่ออะไรกันแน่...

“การสื่อสารที่ใช้การได้จริง คือ เด็กสามารถใช้ภาษาท่าทาง หรือคำพูดเพื่อสื่อสารกับผู้อื่น สื่อสารไปเพื่อบอกความต้องการของตนเองได้ เพื่อแสดงความคิดของตัวเองให้ผู้อื่นรับรู้ได้”

ตกลงเราทำอะไรกันแน่...

“มีการสื่อสารทั้งสองฝ่าย” หรือ “แค่ทำตามสั่งอย่างเดียว”

ดังนั้นก็ขอให้บทพวนตัวเองด้วย ว่าตกลงเราทำอะไรกันแน่
ที่แท้คือ เราฝึกกระตุ้นการสื่อสารหรือฝึกการทำตามคำสั่ง ความ
คาดหวังของเรานั้นไม่ผิด แต่วิธีการของเราต่างหากที่ผิด ถึง
อย่างไรก็ตาม แม้วิธีการผิด หากเราทำความเข้าใจให้ถูกต้อง ก็ยัง
สามารถปรับแก้ได้ให้ถูกต้องได้

แต่...สิ่งเดียวที่ผิดและ
ครูฝึกก็ไม่ว่าจะช่วยได้อย่างไร
คือ คุณไม่ลงมือทำ!!!

สิ่งที่ควรพิจารณา...เวลาเด็กคิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา

ในพัฒนาการขั้นนี้ เราต้องการกระตุ้นให้เด็กคิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา “คิดแล้ว สื่อสารออกมาผ่าน การกระทำ และ/หรือคำพูด” ให้ผู้อื่นรับรู้ได้ สิ่งที่ต้องพิจารณา คือ การลงมือแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง และสามารถสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาให้ผู้อื่นช่วยเหลือได้ **เด็กควรทำได้ทั้ง 2 อย่าง**

ที่สำคัญ เวลาเราทำแก้มองแบบสนุกๆหรือใส่อุปสรรค เพื่อให้เด็กฝึกคิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา ขอให้แน่ใจว่าเด็กสื่อสารกับเรา อยู่กับเรา ไม่ใช่มองข้ามเราทะลุไปเล็งแต่เพียงวัตถุสิ่งของเพียงอย่างเดียว จนเราเริ่มรู้สึกหงุดหงิดว่า “ตกลงเธอเห็นฉันมั๊ยเนี่ย!!! เธอสื่อสารกับฉันหรือเปล่าเนี่ย!!!”

ทั้งนี้ในเด็กกลุ่มออทิสติกที่มีปัญหาข้อบกพร่องหลักในการเชื่อมต่อเจตนาออกมาซึ่งการกระทำและคำพูดให้ได้ต่อเนื่องนานพอ หรือ สามารถยืนยันเจตนาตนเองได้ชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ มักพบว่าเด็กหลายคนสามารถลงมือแก้ปัญหาโดยใช้ร่างกายในการแก้ปัญหได้ดี แต่สิ่งที่เด็กกลุ่มนี้ติดขัดหลักๆในขั้นนี้เลยก็คือ ทักษะการสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหากับผู้อื่นได้นานต่อเนื่องจนบรรลุความต้องการ

ดังนั้น ขอให้ท่านลองพิจารณาดูให้แน่ใจว่าเด็กสามารถสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหากับผู้อื่นได้นานต่อเนื่องได้หรือไม่ ไม่ใช่เน้นการลงมือลงมือแก้ปัญหาโดยใช้เพียงทักษะร่างกายเพียงอย่างเดียว

“สังเกตว่าเด็กใช้วิธีใดในแก้ปัญหา”

✓ สื่อสารเพื่อการแก้ปัญหากับผู้อื่น

✓ ลงมือแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ข้อแนะนำสำหรับภาคปฏิบัติ: สังเกตเด็ก สังเกตเรา

ข้อที่ควรทำ (✓)

- ☒ ความต้องการนั้นเป็นของเด็กเอง
- ☒ คุณช่วยสนับสนุน และตอบสนองให้ผลตามการสื่อสารจากตัวเด็ก
- ☒ เด็กได้หัดคิดและสื่อสารที่ออกมาจากเด็กเอง
- ☒ เด็กได้หัดคิดและลองทำจากตัวเด็กเอง
- ☒ หากคิดแล้วคิดไม่ออก ค่อยช่วยให้ทางเลือก ให้เด็กเลือกเอง และเราให้ผลตามการสื่อสารของเด็ก ให้เด็กเรียนรู้ผลของการสื่อสารของตนเอง
- ☒ คุณตอบรับการสื่อสารของเด็ก (ทั้งการสื่อสารด้วยภาษากายและคำพูดของเด็ก)
- ☒ มีการสื่อสารเพิ่มขึ้น (สื่อสารแบบกลับไปกลับมา)

ข้อที่ไม่ควรทำ (✗)

- ☒ บางคนก็มักจะคิดวิธีแก้ปัญหาให้เลย บอกวิธีการให้เด็กทำตาม
- ☒ บางคนก็เน้นบอกวิธีการแก้ปัญหาให้เด็กทำจะได้เสร็จเร็ว
“เด็กกลายเป็นเพียงผู้ทำตามมากกว่าได้โอกาสหัดคิดด้วยตัวเอง”
- ☒ บางคนก็เน้นเอาเพียงภาษาพูดมากกว่าภาษากายที่แสดงความคิดที่ออกมาจากตัวเด็ก
- ☒ บางคนก็เผลอเน้นเอาผลลัพธ์ความสำเร็จมากกว่ากระบวนการเรียนรู้ของเด็ก

ตัวอย่างเช่น

พอเห็นเด็กคิดช้า ลงมือทำช้า ก็อดใจไม่ได้ ต้องลุกขึ้นมาเป็นผู้กำกับ สถานการณ์ เร่งเร้าลูกบ้าง “อ้าว คิดสิคิดสิ อ้าวเร็วๆคิดๆ” “อ้าวตอบได้รึยัง เร็วสิ” “อ้าวก็บอกครูไปสิว่า อยากรได้รธ” พอเด็กทำตามทีบอกได้หลายท่านก็ดีใจ พอใจ ว่า เด็กแก้ปัญหาได้แล้ว แต่พอครูชวนคุยชวนคิดว่า “ตกลงเมื่อไหร่คิด คิดเป็นของใครกัน แน่ เด็กได้คิดจริงมั๊ย หรือแค่ลงมือทำตามทีผู้ใหญ่บอก” หลายท่านก็พอนึกภาพตามออกมาว่า “เออ...เมื่อไหร่แม่คิดคะครู น้องแค่ทำตามทีบอกเฉยๆ”

ในเด็กหลายคนที่ยังไม่มีภาษาพูดหรือยังพูดได้ไม่คล่อง คำศัพท์ก็น้อย ไม่รู้จะพูดคำไหนออกมาให้แม่ได้ยินได้ อยากให้ท่านลองนึกดูสิว่า หากหัวใจของเด็กพูดได้ว่า “หนูก็กำลังคิดอยู่นะแม่ แต่ขอเวลาคิดหน่อย อย่าเพิ่งเร่งหนู” “แม่อังเร่ง หนวยิ่งคิดไม่ออก” เราจะรู้สึกอย่างไรกับคนที่มาเร่งเร้าเราเยอะๆ

สิ่งสำคัญ คือ หากเราแกล้งงงหรือค่อยๆใส่อุปสรรคท้าทายในสิ่งที่เป็นความต้องการของเด็กจริงๆแล้ว เด็กจะมีความพยายามที่จะคิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาได้มากกว่าที่เราคิดไว้ซะอีกดังนั้น เราต้องฝึก “สังเกตเด็ก สังเกตเรา” หัดเป็นผู้สังเกตและเฝ้าดูเด็ก โดยไม่รีบเร่งตัดสินและจัดการสถานการณ์ สังเกตว่าเรามีข้อควรควรทำ (☑) และมีข้อที่ไม่ควรทำ (☒) กันคนละกี่ข้อ ค่อยๆฝึกฝนตนเองนะคะ ทำความเข้าใจหลักการ แล้วลงมือทำบ่อยๆคะ

สังเกตเด็ก
สังเกตเรา

กติกา 3 ข้อ คือ

ห้ามทำลายข้าวของ

ห้ามทำร้ายร่างกาย

ห้ามทำร้ายจิตใจ

เมื่อเด็กสามารถแสดงออกถึงความต้องการของตนเองได้ชัดเจนขึ้น เริ่มมีความต้องการที่เพิ่มมากขึ้น เราเองคงไม่สามารถตอบสนองความต้องการเด็กได้ทุกเรื่อง ในช่วงเริ่มต้นถ้าเด็กมีพัฒนาการที่ใช้การได้มาถึงขั้นที่แสดงตัวตนได้ชัดเจนแล้ว หากระหว่างการกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการเด็ก แล้วมีการกระทำ 3 ข้อ ดังกล่าว **สิ่งที่เราต้องทำคือ กำกับ** คือ ไม่อนุญาตให้เด็กทำ โดยใช้น้ำเสียงสีหน้าท่าทางที่ชัดเจนให้เด็กรับรู้ได้ชัดๆเลยว่า ทำไม่ได้ ไม่อนุญาตให้ขว้างปาของ ด้วยท่าทีและอารมณ์ที่สงบนิ่ง มั่นคงและเอจริงของเรา เด็กรับรู้ได้คะ

สรุปสิ่งสำคัญ: ช่วย让孩子สื่อสารด้วยท่าทาง คิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา

1. เริ่มต้นจาก “ความต้องการของเด็ก”

“ความต้องการของหนู หนูก็อยากจะสื่อสาร”

“ความต้องการของหนู หนูก็อยากจะคิด”

2. ช่วย让孩子สื่อสารด้วยท่าทาง

“เด็กเป็นผู้ริเริ่ม ไม่ใช่เพียงผู้ตอบสนองเท่านั้น”

“เด็กสื่อสาร ผู้ใหญ่ตอบสนอง”

เรียนรู้การสื่อสารกลับไปกลับมาให้ต่อเนื่อง “สื่อความรัก สื่อรอยยิ้ม สื่อสารทุกอารมณ์”

3. ผู้ใหญ่ช่วยสนับสนุน ให้คิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหา

“ได้เวลาแกลองแบบสนุกๆกับเด็ก” “ค่อยๆใส่อุปสรรคในการเล่นให้ซับซ้อน” แล้ว “ให้เวลาเด็กคิด ลงมือทำ และเรียนรู้ด้วยตนเอง”

4. ทำแล้วมีการสื่อสารเพิ่มขึ้น: ช่วยขยายการสื่อสารให้ชัดเจนและเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

ทำแล้วเด็กสนใจ สนุก แวตาเป็นประกาย

“สื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาด้วยตนเองได้จนสำเร็จ”

“ฉันทำได้”

ช่วงเวลาเด็กสนใจอยากได้อะไรหลายๆ หากมีอุปสรรคที่สนุกและท้าทาย เด็กจะสนใจและอยากสื่อสารเพิ่มขึ้น มีความพยายามคิดและสื่อสารเพื่อการแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ จนสำเร็จในที่สุด เกิดความมุ่งมั่นและความมั่นใจในตนเอง

